Kraków, dnia 24 kwietnia 2023 r.

Prof. dr hab. Ryszard Markiewicz
Katedra Prawa Własności Intelektualnej
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Jagielloński

Recenzja w postępowaniu habilitacyjnym zawierająca ocenę osiągnięć naukowych dr Joanny Pawlikowskiej

I. Ogólne informacje o Habilitantce

Pani dr Joanna Pawlikowska jest zatrudniona na stanowisku adiunkta w Katedrze Prawa Cywilnego i Handlowego Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku.

Uzyskała w 2010 r. stopień doktora nauk prawnych na powyższym Wydziale.

II. Podstawa sporządzenia recenzji

Zgodnie z art. 219 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2022, poz. 574 ze zm., określana dalej jako „ustawa") stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która między innymi posiada w dorobku osiągnięcia naukowe określone w art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy, oraz wykazuje się istotną aktywnością wskazaną w art. 219 ust. 1 pkt 3 ustawy. Natomiast według art. 221 ust. 8 ustawy recenzja w postępowaniu habilitacyjnym powinna zawierać ocenę, czy osiągnięcia naukowe osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, spełniają wymogi określone w art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy.

Pani dr Joanna Pawlikowska jako podstawę ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, wskazała monografię pt. „Wyczerpanie prawa w prawie autorskim. Studium z prawa polskiego na tle prawa unijnego", Wydawnictwo Temida 2, Białystok 2022, podała także inne niż ta monografia publikacje naukowe, oraz wymieniła różne aktywności naukowe, zatem w recenzji zamieszczona zostanie także ogólna ocena tych osiągnięć (art. 219 ust. 1 pkt 3 ustawy).

III. Ocena rozprawy habilitacyjnej dr Joanny Pawlikowskiej pt. „Wyczerpanie prawa w prawie autorskim"

Nie ulega wątpliwości, że problematyka wyczerpania prawa autorskiego, zwłaszcza w środowisku cyfrowym, jest bardzo ważnym współczesnym problemem prawnym. Toteż wybranie tego tematu dla rozprawy habilitacyjnej było decyzją trafną, przy czym równocześnie trudnym zadaniem między innymi ze względu na istniejące już monograficzne opracowania tego zagadnienia zarówno w literaturze europejskiej [tu przede wszystkim Péter Mezei, Copyright Exhaustion, Law and Policy in the United States and the European Union, 2018, 2022] jak i polskiej [por. Agnieszka Gołaszewska, Wyczerpanie autorskich praw

majątkowych, 2020, Krystyna Szczepanowska-Kozłowska, Wyczerpanie praw własności przemysłowej. Patent i prawo ochronne na znak towarowy, 2003]. Także na tle wcześniejszych opracowań tej tematyki, uważam, że Pani dr Joanna Pawlikowska z swego zadania wywiązała się poprawnie. Przygotowała rozprawę, która jest właściwie skonstruowana, dobrze dobrano w niej także szczegółowe referowane zagadnienia.

W rozdziale I przedstawiono istotę wyczerpania prawa w prawie autorskim. Omówiono tu zarówno charakter prawny tej instytucji, jak i uzasadnienia jej wprowadzenia. Wyjaśniając charakter prawny wyczerpania prawa Autorka referuje trzy podstawowe proponowane konstrukcje [ograniczenie treści prawa, wygaśnięcie prawa w drodze normy konsumpcyjnej (tu też licencja dorozumiana) oraz wynik abstrakcyjnego ważenia interesów]. Na gruncie prawa polskiego przyjęto, że wyczerpanie prawa autorskiego należy objaśniać konstrukcją wygaśnięcia prawa podmiotowego w oznaczonym zakresie i w oznaczonych okolicznościach. Autorka przy tym uzasadnia pogląd, że chodzi tu o „wewnętrzne ograniczenie treści prawa autorskiego".

Rozdział II przedstawia kształtowanie się wyczerpania prawa w prawie międzynarodowym, unijnym i polskim. Interesująco Habilitantka pisze o problemie traktowania praw autorskich jako opartych na zasadzie terytorialności lub uniwersalności – opowiadając się [moim zdaniem – trafnie] za pierwszym z tych podjeść. Prawidłowo opisano jak wyczerpanie prawa uregulowano w poszczególnych dyrektywach i jak się ono kształtowało przed ich uregulowaniem na terytorium UE. Brak jednak wskazania, czy i jakie znaczenia mają różnice w sposobie opisu tej instytucji w poszczególnych dyrektywach – do kwestii tej Habilitantka jednak wraca w rozdziale V.

Rozdział III zawiera szczegółową wykładnię instytucji wyczerpania prawa, także na gruncie prawa polskiego porządku prawnego. Zawarte są tu własne analizy i ciekawe rozważania prawne. Nasuwają się tu jednak następujące wątpliwości. Autorka twierdzi: że egzemplarzem utworu jest rzecz ruchoma za pomocą której utwór jest udostępniany odbiorcom i której główną funkcją jest komunikowanie dzieła publiczności. W związku z tym -Jej zdaniem - w zakresie pojęcia egzemplarza nie będą się miesiły w szczególności: komputery, telefony komórkowe, aparaty fotograficzne [s.128]. Czy rzeczywiście rzeczy z zawartością autorskoprawną nie są wówczas egzemplarzami [s.129]? Habilitantka uważa, że nie dochodzi do wyczerpania prawa w przypadku przedmiotów z zawartością autorskoprawną, których główną funkcją nie jest zapewnienie możliwości odbiorcom zapoznania się z utworem. Nasuwają się wątpliwości na jakiej podstawie to ograniczenie zostaje wprowadzone? Czy rzeczywiście, nie dochodzi do wyczerpania prawa względem definitywnie zepsutej płyty CD z utworem albo „zatopionej" jako zabawka w plastyku – a więc niezdatnej do odtwarzania? W przypadku „nie egzemplarzy" z programem komputerowym Autorka proponuje stosować licencję ustawową z art.5 ust.1 dyrektywy 2009/24/WE. Ale przecież licencja ustawowa to nie to samo co wyczerpanie prawa. Powstają np. wówczas wątpliwości ze względu na test trójstopniowy. Moim zdaniem, w tych przypadkach doszło do wyczerpania prawa i mamy do czynienia z egzemplarzem utworu. Inaczej oceniono omawiany problem w przypadku utworów usytuowanych w nieruchomościach. Chodzi tu o murale, graffiti czy też dom z obrazami [freskami]. Dr Joanna Pawlikowska trafnie przyjmuje, choć nie pisze tego wprost, że w przypadku sprzedaży takiej nieruchomości dojdzie do wyczerpania prawa także w stosunku do utworów trwale z nią związanych. Szkoda także, że w pracy pominięto inne stany faktyczne istotne dla oceny , czy doszło do wyczerpania prawa, a więc np. czy wyczerpaniem prawa jest objęta sprzedaż fragmentów egzemplarzy utworów uzyskanych z stłuczonej porcelany [np. ceramicznych] i następnie oprawionych jako biżuteria czy też fragmentów pociętego obrazu wykorzystywanych następnie w dekorowaniu zegarka. Oba te stany faktyczne były przedmiotem niedawnych rozstrzygnięć sądowych [w Finlandii iw Danii]. W dalszej części rozważań Autorka [s.134] wymienia okoliczności, których zaistnienie usprawiedliwia

wprowadzanie zmian do utworu z perspektywy wyczerpania prawa. Powstaje jednak podstawowe pytanie przy tego rodzaju ocenie, na które redakcja tekstu nie daje niestety odpowiedzi: czy chodzi tu o konieczność kumulatywnego spełnienia tych 8 warunków, czy też jednego z nich, czy też Autorka przedstawia wykaz okoliczności, które należy brać pod uwagę? Wydaje się, że racjonalna jest trzecia możliwość. Rozbudowane rozważania zostały poświęcone zagadnieniu wprowadzania do obrotu na gruncie prawa autorskiego [s.134 i nast.]. Habilitantka obejmuje nimi zarówno ewolucję historyczną prawa do kontroli użytku egzemplarza utworów [choć być może tak kwestia mogłaby się znaleźć w wcześniejszych, wstępnych, rozważaniach], jak i ujęcie tego prawa w prawie międzynawowym i unijnym. Przedstawiono tu także ewolucję orzecznictwa TS, uwzględniając [dopuszczalne w świetle praw UE] rożne wymogi formalne w zakresie przeniesienia prawa własności w różnych krajach członkowskich - w szerszym zakresie niż dotyczącym tylko wyczerpania prawa [por. np. s.150]. Oczywiście zasadnicze znaczenie ma tu analiza prawa polskiego [s. 153 i nast.]. Szczególnie ciekawie wypadły rozważania dotyczące czynności prawnych należących do przenoszących własność, ale równocześnie wątpliwych z punktu widzenia wyczerpania prawa. Autorka omawia tu przewłaszczenie na zabezpieczenie, zastrzeżenie własności rzeczy sprzedanej, nabycie rzeczy od nieuprawnionego, umowy z dorozumianym celem niewprowadzania do obrotu oraz przeniesienie własności rzeczy oznaczonych co do tożsamości gatunku. Wywody są prowadzone w sposób kompetentny, z dobrym wykorzystaniem literatury przedmiotu i wyraźnym prezentowaniem własnych ocen prawnych. [s.160 i nast.]. Interesujące są także ustalenia w sprawie relacji prawa majątkowego w postaci prawa do wprowadzenia do obrotu i uprawnienia osobistego w postaci pierwszego udostepnienia utworu publiczności [s. 167 i nast.]. Dr Joanna Pawlikowska rozważając przesłankę publicznego charakteru wprowadzenia do obrotu w kontekście art. 51 ust. 3 pr.aut. w związku z art. 6 pkt. 6 pr. aut., trafnie pisze, że w prawie polskim mamy do czynienia z wadliwą implementacją rozwiązań unijnych w zakresie publicznego udostępniania [s. 175]. Zgadzam się przy tym z Jej stanowiskiem co do sposobu zawężającego rozumienia wymogu „publicznego" udostępniania dla potrzeb wyczerpania prawa w ramach prounijnej interpretacji prawa polskiego. Inna rzecz, że być może należałoby tu bardziej rozbudować argumentację uzasadniającą odejście od językowego znaczenia interpretowanego pojęcia „publiczności". Wątpliwości natomiast budzi stanowisko Autorki w sprawie prostego „przeniesienia" orzecznictwa TS dotyczącego braku wyczerpania prawa między podmiotami powiązanymi w zakresie prawa znaków towarowych do sfery prawa autorskiego [s. 176-177], zwłaszcza, że wcześniej [s.152] trafnie pisze o różnicach w prawie własności przemysłowej i prawie autorskim. Uważam, że należało w pracy uzasadnić dlaczego uzasadnione jest przyjęcie w obu sferach takich samych ocen mimo oczywistych różnić miedzy funkcją i celem ochrony znaków towarowych i utworów[s.182]. Mam osobiste wątpliwości w odniesieniu do stanowiska, przejętego od profesora Ryszarda Skubisza, według którego, gdy podmiot uprawniony np. w Polsce przenosi prawa autorskie do utworu na rzecz innego podmiotu w innym kraju UE np. w Hiszpanii, to wówczas wobec wprowadzenia do obrotu w Polsce egzemplarza z tym utworem, nie dochodziłoby do wyczerpania prawa względem tego utworu w Hiszpanii. Uważam, że ta wykładnia nie ma podstaw ani w treści art.51 ust. 3 pr. aut. ani w art.4 ust. 2 dyrektywy 2001/29/WE ani w funkcji regionalnego wyczerpania prawa. Wprowadzona tu zostaje dodatkowa przesłanka w istocie o charakterze prawotworzącym. Przecież w powołanych przepisach nie pojawia się warunek, że wyczerpanie prawa nie powstaje wobec przeniesienia przez pierwotnie uprawnionego prawa autorskiego w odniesieniu do poszczególnych krajów unijnych w których w wyniku zawarcia takiej umowy jest inny podmiot praw wyłącznych. To podejście umożliwiałoby całkowite zlikwidowanie skutków unijnego wyczerpania prawa i podważałoby pewność obrotu. Argument, że powyższe stanowisko ma oparcie w terytorialnym charakterze praw autorskich jest o tyle nietrafny, że unijne wyczerpanie praw autorskich stanowi właśnie przełamanie skutków terytorialnej

ochrony na terenie UE [Zastrzeżeń tych nie mam w odniesieniu do oceny przez Autorkę wyników paralelnej twórczości.]. Zdaję sobie jednak sprawę, że kwestia jest sporna, a moje stanowisko zdecydowanie odosobnione. Tym niemniej kwestia ta powinna być szerzej uwzględniona w omawianej tu pracy. Analiza pojęcia „zgody uprawnionego ” w kontekście wprowadzenia do obrotu egzemplarza utworu ma charakter kompleksowy: rozważono tę problematykę na gruncie równoważnych postaci zezwalania na eksploatację utworu. Przy rozważaniach dotyczących pojęcia zgody, traktowanej przez TS UE jako postać czynności prawnej równoważnej z zrzeczeniem się prawa wyłącznego przez uprawnionego, należało przynajmniej zasygnalizować, czy istnieje możliwość tego rodzaju czynności prawnej na gruncie polskiego prawa autorskiego. Nie godzę się z uzasadnieniem poglądu w sprawie braku możności uznania za podmiot uprawniony, osoby korzystającej z utworu na podstawie art.23 pr. aut. Nie ma ona tego statusu nie ze względu na to że „wykraczałoby takie działanie poza „normalne” korzystanie z utworu z art.35 pr. aut. [s. 181], ale dlatego, że nie można tu rekonstruować zgody uprawnionego [podmiotu praw autorskich] – zwłaszcza na działania wykraczające [jak w opisanym przypadku] poza własny użytek osobisty wskazany w art.23 pr. aut. Można przy tym polemizować z stanowiskiem Autorki że zgoda na wprowadzenie egzemplarza utworu do obrotu winna poprzedzać takie działanie, a gdy jest wyrażona później wiąże się z rezygnacją z przysługujących podmiotowi uprawnionemu roszczeń z tytułu naruszenia prawa autorskiego [s.191]. A co wówczas z oceną legalności dalszego obrotu takim egzemplarzem? Trafnie natomiast Autorka, w ramach interpretacji prounijnej, odchodząc od znaczenia językowego określenia „publiczny”, uznaje, że uczynienie egzemplarza przedmiotem obrotu już spełnia ten wymóg [s. 202] .

W rozdziale IV przedstawiono zakres wyczerpania uprawnień autorskich, łącznie z specyfiką tej instytucji w odniesieniu do praw pokrewnych [s.207 i nast.].

Bardzo istotny problem powstaje ze względu na dopuszczalność wyczerpania prawa względem niematerialnych kopii utworów. Zagadnienie to Autorka omawia w rozdziale V. Po zreferowaniu odpowiedniego orzecznictwa TS, Habilitantka powołując się na konieczność uwzględnienia orzecznictwa TS, przyjmuje, że [s. 263] na gruncie prawa polskiego „w odniesieniu do programów komputerowych należy dopuścić wyczerpanie zarówno odniesieniu do egzemplarza utworu, jak i jego kopii niematerialnej”. Autorka nie uwzględnia jednak okoliczności, że na gruncie prawa polskiego wyczerpnie prawa zostało uregulowane jednolicie dla wszystkich rodzajów utworów. Toteż proponowaną interpretację należałoby uznać za wykładnię naruszającą zasadę lege non distinguente. Czy prounijna wykładnia umożliwia tego rodzaju prawotwórczą działalność sądów? Nawet jeżeli tak uważa Pani Joanna Pawlikowska to należałoby bliżej wskazać na podstawy takiej wykładni prawa polskiego. Autorka interesująco przedstawia swoje podejście do tematyki wyczerpania prawa do „egzemplarzy niematerialnych”. Nie opowiada się za celowością rozciągnięcia wyczerpania prawa także na takie „egzemplarze niematerialne” i uważa, że kwestię tę należy lokalizować w ramach obowiązkowego uprawnienia licencjobiorcy „nabywającego” prawo do eksploatacji cyfrowej wersji utworu w postaci prawa do zbycia upoważnienia do korzystania z utworu, zawartego w umowie licencyjnej [s.283]. Uważam , że to interesujące podejście.

Przechodząc do generalnych ocen należy stwierdzić, iż dr Joanna Pawlikowska przedstawiła w jednym tomie całość cywilnoprawnej problematyki wyczerpania prawa autorskiego. Wywody Habilitantki są jasne i przejrzyste, przy czym wyraźnie formułuje stanowiska co do poszczególnych kwestii i ich uzasadnienie. W tym syntetycznym opracowaniu [co jest istotną wartością, gdy porówna się ocenianą monografię z innymi nadmiernie obszernymi rozprawami habilitacyjnymi]. Autorka poświadcza tą rozprawą swoje dobre cywilistyczne przygotowanie, co przejawia się w analizie niektórych kwestii w świetle instytucji regulowanych w kodeksie cywilnym. Umiejętnie także wykorzystuje odpowiednie rozważania z zakresu wyczerpania prawa w prawie własności przemysłowej dla potrzeb prawa

autorskiego. Cechuje przy tym tę rozprawę poprawność językowa. Praca jest napisana „skromnie" w tym sensie, że dr Joanna Pawlikowska nie eksponuje swoich ustaleń i pomysłów, lecz sytuuje je wśród innych poglądów doktryny[1]. Można tu się niekiedy dopatrzyć sprawozdawczego [referującego] charakteru tej rozprawy. Ale i w tym zakresie dokonana systematyka niewątpliwie będzie podstawą dla dalszych prac naukowych. Co więcej, Habilitantka zawsze dokonuje wyboru wykładni Jej zdaniem trafnej. Uwzględnia przy tym szereg problemów prawnych związanych z wyczerpaniem prawa autorskiego dotąd pomijanych lub traktowanych marginesowo.

Zastrzeżenia do ocenianej pracy wiążą się z: a/ niedostateczną krytyką orzeczeń TS, b/ niedostatecznym uwzględnieniem amerykańskiej doktryny first-sale, która miała istotny wpływ na kształtowanie się instytucji wyczerpania prawa w Europie[2], c/ pominięciem problematyki droit de suite[3] oraz d/ analizy klauzul umownych bezpośrednio lub pośrednio ograniczających skutki wyczerpania prawa, e/ pojawiającą się zbyt ogólnikową interpretacją przepisów prawnych. Niewątpliwie istotną wartością byłoby rozważenie kumulatywnego stosowania wyczerpania prawa względem egzemplarzy zawierających różne dobra niematerialne. Niekiedy także w trakcie lektury pracy czytelnik jest zagubiony ze względu na nie dość wyraziste rozgraniczenie analizy prawa UE i prawa polskiego.

Tym niemniej, generalnie ujmując, w świetle powyższych ustaleń, moim zdaniem, opiniowana praca habilitacyjna wykazuje odpowiedni poziom naukowy, zawiera własne przemyślenia, oceny i interpretacje. Ujmowana w całości stanowi liczący się wkład dr Joanny Pawlikowskiej w rozwój prawa cywilnego.

IV. Ocena pozostałych osiągnięć naukowych po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych.

Zainteresowania naukowe Habilitantki po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych, mające odzwierciedlenie w publikacjach koncentrują się na - a) relacji pomiędzy prawami autorskimi do utworu a prawem rzeczowym do egzemplarza dzieła, b) współtwórczości, c) utworach osieroconych, d) ogólnej problematyce z zakresu prawa własności intelektualnej, w szczególności prawa autorskiego, e) ochronie dóbr osobistych i f) prawach człowieka.

---

[1] Oczywiście mam świadomość, że literatura dotycząca wyczerpania prawa autorskiego jest ogromna, tym niemniej szkoda, że Autorka nie sięgnęła do takich pozycji jak: a/ M. Guzy, Prawa autorskie twórcy graffiti a sytuacja prawna właściciela budynku, ZNUJ. PPWI 2019/4/73-103, b/ L. Oprysk, Reconciling the Material and Immaterial Dissemination Rights in the Light of the Developments Under the EU Copyright Acquis (March 9, 2020). Tartu University Press 2020, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3587560, c/ Exhausting Intellectual Property Rights: A Comparative Law and Policy Analysis, red. Shubha Ghosh**,** Irene Calboli [2018]**,** d/ Research Handbook on Intellectual Property Exhaustion and Parallel Imports, red. I. Calboli, E. Lee [2016].

[2] Choć formalnie zakres pracy – określony w tytule – nie obejmuje tej problematyki.

[3] Nie jestem przekonany, że – jak pisze Autorka [s.18] – że sprawa ta wymagałoby odrębnego opracowania i dlatego rezygnuje z jej uwzględnienia. Nie chodzi tu przecież o analizę droit de suite, ale wyłącznie o zastanowienie się jak [i czy] tę instytucję lokalizować w ramach problematyki wyczerpania prawa.

1.Wśród publikacji w pierwszej grupie zagadnień [poza pracą habilitacyjną] należy wymienić:

Glosa do wyroku Wielkiej Izby Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 19 grudnia 2019 r., C-263/18 („Forum Prawnicze" 2020 nr 5, s. 87-98, tekst ten choć nie tożsamy z pracą habilitacyjną, jest w fragmentach w niej powtórzony.

„Copyright exhaustion from the Polish perspective before and after the accession to the EU" ([w:] D. V. Popović (red.), Legal implications of trade liberalization under SAAs and CEFTA, Belgrade: University of Belgrade - Faculty of Law, 2018, s. 191-202). Tekst ten w wersji polskiej w zasadniczej części został powtórzony w pracy habilitacyjnej [s. 99-102].

„Uzasadnienie wyczerpania prawa autorskiego (w świetle poglądów niemieckiej doktryny i judykatury)" („Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej" 2018 nr 3 (141) s. 70-85). Także ta praca została w znacznej części „przeklejona" do pracy habilitacyjnej [por. s. 38-50].

„Istota i charakter prawny wyczerpania prawa autorskiego" ([w:] E. Całka, A. Jakubecki, M. Nazar, A. Niewęgłowski (red.), *In varietate concordia*. Księga Jubileuszowa Profesora Ryszarda Skubisza, Warszawa 2022, s. 731-757. Ten syntetyczny tekst stanowi podsumowanie części rozważań z pracy habilitacyjnej.

2.W zakresie tematyki współtwórczości na gruncie prawa autorskiego należy zwrócić uwagę na poniższe prace naukowe Habilitantki.

W pierwszym rzędzie trzeba tu wymienić jest monografię „Współtwórczość i jej skutki w prawie autorskim" (Warszawa 2012, ss. 349). Jest to rozprawa doktorska Joanny Pawlikowskiej. Praca, także w 10 lat od jej publikacji, jest ważnym punktem odniesienia dla wypowiedzi prawniczych wiążących z tą problematyką. W sposób usystematyzowany, głownie na tle niemieckiej doktryny prawniczej, przedstawiono w niej podstawowe problemy związane istoty i powstania współtwórczości na gruncie polskiego prawa autorskiego, z szczególnym uwzględnieniem znaczenia istnienia porozumienia między twórcami co do stworzenia wspólnego utworu. Uważam, że jest to dobra, ważna i użyteczna praca naukowa.

„Wybrane aspekty problematyki współtwórczości w zakresie działalności dziennikarskiej" ([w:] J. Sobczak, K. Chałubińska-Jentkiewicz (red.), Prawo prasowe między wymogami prawa, nakazami etyki a oczekiwaniami rynku: w poszukiwaniu nowego modelu dziennikarstwa, Toruń 2016, s. 320-331) .

Wybrane aspekty problematyki współtwórczości utworów naukowych („Białostockie Studia Prawnicze" 2015, t. 19, s. 17-27). Autorka trafnie wskazuje, że praktyka przyjmowana na uczelniach wyższych i w wydawnictwach prowadzi do wniosku, że w zakresie problematyki współtwórczości utworów naukowych mamy do czynienia z „nieustawowym" oznaczaniem współautorstwa publikacji naukowych. Habilitantka uważa, że wspólną przesłanką jest wniesienie znaczącego wkładu w powstanie publikacji naukowej. Wskazuje przy tym rodzaje [współ]aktywności naukowej nie predestynujących do uznania współautorstwa.

„Prawa autorskie do wyników badań naukowych opartych na ludzkim materiale biologicznym w odniesieniu do badaczy oraz uczestników badań" ([w:] J. Pawlikowski (red.), Ciało ludzkie w badaniach naukowych i praktyce medycznej: ujęcie transdyscyplinarne, Warszawa 2020, s. 229-240). W pracy tej Autorka rozważa prawne problemy współautorstwa w sferze objętej tytułem artykułu. Na uwagę zwraca zaproponowanie kryteriów dla uznania wkładu danej osoby jako dostateczny przy wskazywaniu „nieustawowego" współautorstwa. Trafne są także ustalenia co do znaczenia dostarczenia materiału biologicznego do badań w kontekście dóbr osobistych prawa powszechnego.

„Joint autorship as a challenge for Polish courts: a quest for uniform standards" (Journal of Intellectual Property Law & Practice 2016, vol. 11, nr 7 s. 533-536) praca zawiera przegląd orzecznictwa z zakresu określonego w tytule publikacji.

„Twórcy dzieł uprzednio stworzonych a współtwórczość utworu audiowizualnego" (wsp. z J. Sieńczyło-Chlabicz, [w:] K. Lewandowski (red.), Utwór audiowizualny: zakres pojęcia i ochrony prawnej, Poznań 2011, s. 75-96). W tekście tym przedstawiono w sposób usystematyzowany kontrowersyjne zagadnienie sposobu oznaczania współautorstwa dzieła filmowego z sugestiami de lege ferenda.

3. Problematyka utworów osieroconych

Autorka szereg pogłębionych opracowań poświęciła instytucji „utworów osieroconych". Wymienić tu należy zwłaszcza „Utwory osierocone - propozycje nowelizacji prawa autorskiego w zakresie starannego poszukiwania podmiotu praw autorskich" (wsp. J. Sieńczyło-Chlabicz, „Państwo i Prawo" 2014, nr 10, s. 23-38), „Korzystanie z utworów osieroconych - w poszukiwaniu optymalnych rozwiązań legislacyjnych" („Kwartalnik Prawa Prywatnego" 2017, vol. 26, nr 1 s. 161-194). „Skala i przyczyny powstawania zjawiska utworów osieroconych w aspekcie historycznym" („Miscellanea Historico-Iuridica" 2016, t. 15, z. 1 s. 155-180), Pojęcie i istota utworów osieroconych w kontekście zmieniających się paradygmatów ochrony autorskoprawnej ([w:] J. W. Adamowski, T. Wallas, K. Kakareko (red.), Między Klio a Themis. Księga dedykowana Profesorowi Jackowi Sobczakowi, Warszawa-Poznań 2016, s. 112-122), „Pojęcie i istota utworów osieroconych w kontekście zmieniających się paradygmatów ochrony autorskoprawnej ([w:] J. W. Adamowski, T. Wallas, K. Kakareko (red.), Między Klio a Themis. Księga dedykowana Profesorowi Jackowi Sobczakowi, Warszawa-Poznań 2016, s. 112-122). „Orphan works as a twentieth century black hole - is there a need for the adoption of legal solutions at international level?" („Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej" 2017, z. 3 s. 37-48), „Problematyka utworów częściowo osieroconych w prawodawstwie unijnym i w rozwiązaniach prawnych wybranych państw członkowskich" ([w:] P. Kostański, P. Podrecki, T. Targosz (red.), Experientia docet. Księga jubileuszowa ofiarowana Pani Profesor Elżbiecie Traple, Warszawa 2017, s. 23-31), „The requirement of a diligent search for the rights-holder as a central element of the institution of orphan works" („Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej" 2016, z. 132, s. 7-19).

W istocie teksty te nadają się do scalenia w celu monograficznego przedstawienia ważnej problematyki dzieła osieroconych.

4. Inne zagadnienia z obszaru prawa własności intelektualnej, w szczególności prawa autorskiego.

„Ogólna charakterystyka stosunku prawnego powstającego w wyniku ustalenia utworu w rozumieniu prawa autorskiego" („Monitor Prawniczy" 2022, nr 9, s. 486-490). W artykule skoncentrowano się na relacji pomiędzy podmiotem uprawnionym z tytułu prawa autorskiego a osobami trzecimi. Pominięto jednak w całości problematykę utworów pracowniczych – stanowiącą istotną część tego zagadnienia. Autorka twierdzi, że „Objęcie dzieła ochroną autorskoprawną jest zatem związane z faktem samego ustalenia utworu, przez które należy rozumieć zakomunikowanie (uzewnętrznienie) dzieła osobie trzeciej". Nie wydaje się, by trafna było wiązanie uzewnętrznia dzieła osobie trzeciej z objęciem go ochroną autorska.

„Autorskie prawa majątkowe w świetle koncepcji prawa podmiotowego Romana Longchamps de Bérier" („Przegląd Legislacyjny" 2022, nr 1, s. 33-46) – w pracy tej Habilitantka rozważała autorskie prawa podmiotowe jako możliwość prawnej ochrony interesów autora związanych z utworem, a ściślej ujmując i nawiązując do poglądów

Longchamps de Bérier, „chronioną przez porządek prawny możliwość zaspokojenia swego oznaczonego interesu za wolą podmiotu lub jego prawnie uznanego zastępcy".

„Czas ochrony autorskich praw majątkowych do utworu jako przedmiotu prawa autorskiego" (wsp. J. Sieńczyło-Chlabicz], „Białostockie Studia Prawnicze" 2010, z. 7, s. 101-113)

„Sztuka sakralna a prawo autorskie, czyli kilka uwag o zasadach korzystania z sakralnych utworów autorskoprawnych i wystawionych w przestrzeni sacrum" („Studia z Prawa Wyznaniowego" 2021, t. 24, s. 359-378)

„Pojęcie i istota zjawiska autoplagiatu w twórczości naukowej" (wsp. J Sieńczyło-Chlabicz, „Państwo i Prawo" 2012, nr 3, s. 6-19)[4]

„Implementation of the Marrakesh Treaty: an input into discussion from the perspective of the European Union" („Journal of the Copyright Society of the USA" 2018, vol. 65, issue 3, s. 335-344). „Poland transposes EU Directive 2017/1564 on certain permitted uses of works for the benefit of persons who are blind, visually impaired or otherwise print disabled" („Journal of Intellectual Property Law & Practice" 2019, vol. 14, issue 3, s. 178-180. Tu warto podkreślić, że są to publikacje zamieszczone w prestiżowych czasopismach z zakresu prawa własności intelektualnej.

„Znaczenie własności przemysłowej w działalności gospodarczej" (wsp. M. Rutkowska, „Zarządzanie i Finanse" 2012, vol 10, nr 1, cz. 3, s. 50-59

Between wines and spirits: classification challenges of Polish 'fruit wine'- based products in EU Perspective" (wsp. z A. Stepkowski, L. Wiwała, [w:] J. Chaisse, F. Dias Simoes, D. Friedmann (eds.), Wine law and policy. From national terroirs to a global market, Leiden: Brill, 2020)

„Prawo własności intelektualnej", [współautor J. Sieńczyło-Chlabicz, Zofia Zawadzka, Warszawa 2009, 2011, 2013, 2015). Jest to obszerny, czysto informacyjny podręcznik. Zadziwia przy tym sposób oznaczenia autorstwa – które pojawia się jedynie na czwartej stronie okładki i we wstępie reaktora naukowego książki.

5. Prawo do wizerunku

Cywilnoprawna ochrona wizerunku osób powszechnie znanych w dobie komercjalizacji dóbr osobistych, (współautor J. Sieńczyło-Chlabicz, Warszawa 2014, ss. 382. Monografia ta stanowi znaczne osiągnięcie naukowe. Zreferowane zostały podstawowe zagadnienia związane z prawem do wizerunku - w tym: treść, naruszenie, cywilnoprawna ochrona i charakter prawa. Samodzielną wartość posiada analiza orzecznictwa ETPCZ w tym zakresie. Szczególnie ciekawie wypadły rozważania w sprawie charakteru prawa do wizerunku w dobie

[4] Mam jednak wątpliwość co do stanowiska, że „z punktu widzenia prawa za autoplagiat może być uznane wyłącznie bezprawne, niedozwolone odwoływanie się w swoim dziele do własnego, wcześniej powstałego utworu. Oznacza to, że z autoplagiatem możemy mieć do czynienia jedynie w przypadku przejęcia całości lub części wcześniej rozpowszechnionych własnych utworów do dzieł powstałych później – bez wskazania autorstwa". Moim zdaniem takie działanie może być oceniane co najwyżej [a w każdym bądź razie nie w każdym przypadku] jako działanie nietyczne [w postaci wprowadzania w błąd. Z bezprawnością będziemy mieć doi czynienia tylko w przypadku autoplagatu względem utworu co do którego przeniesiono prawa autorskie na rzecz osoby trzeciej.

komercjalizacji dóbr osobistych. Autorki przedstawiają tu występujące konstrukcje na gruncie doktryny polskiej i zagranicznej, ostatnie opowiadają się za uznaniem osobisto-majątkowego charakteru tego prawa na gruncie art.80 i 81 pr. aut. Nie podzielam tego poglądu, gdyż uważam, że prawo to ma charakter tylko osobisty, tym niemniej oczywiście stanowisko Autorek jest też do obrony i zostało szczegółowo uzasadnione.

The legal character of the image right in view of the theory of personal rights, (współautor J. Sieńczyło-Chlabicz], „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego" 2012, nr 12, s. 30-38),

„Prawna ochrona wizerunku w praktyce medycznej" ([w:] A. Majchrowska, J. Pawlikowski, W. Piątkowski, Zawody medyczne: ciągłość i zmiana, Kraków 2019, s. 27-38).W tekście tym trafnie wskazano, że w odniesieniu do zdjęć, które nie odzwierciedlają wizerunku, uzyskanie zgody nie jest warunkiem koniecznym korzystania ze zdjęcia medycznego w kontekście naruszania dóbr osobistych prawa powszechnego.

6. Problematyka praw człowieka

„Modification in legal framework of public broadcasting ([w:] J. Banasiuk, T. Zych (eds.), State of democracy, human rights and the rule of law in Poland: recent developments, Warszawa 2016, s. 76-88)

„Damien de Veuster (1840-1889): a life devoted to lepers" (wsp. J. Pawlikowski, J. Sak, M. Jojczuk, A. Grzybowski, Clinics in Dermatology 2018, vol. 36, issue 5, s. 680-685) -tekst ten niem ma charakteru prawniczego

„Teoretyczne założenia gender based violence w świetle danych empirycznych" (wsp. A. Stępkowski, „Przegląd Sejmowy" 2018, nr 3 s. 21-38), „Konvencìâ Rady Èvropi pro zapobigannâ nasil'stvu stosovno žinok ì domašn'omu nasil'stvu ta borot'bu z cimi âviŝami: dokrinal'nì osnovi" (wsp. A. Stępkowski, Ûridčna Ukraïna 2018 5-6 (185-186), s. 4-13).

„The state of nature as the state of war: a few remarks on the condition of the conceived child within the context of abortion on demand", ([w:] A. Breczko, F. Lempa (eds.), War and peace: philosophical, political and legal aspects. Vol. 1. Cultural conditionings, Białystok 2013, s. 49-63),

„Czy Europejska Konwencja Praw Człowieka jako «żywy instrument» chroni lepiej ludzkie życie?" („Zeszyty Prawnicze" 2013 13.3, s. 65-87),

„Obywatelski projekt «Stop Aborcji»: prawne i doktrynalne uzasadnienie inicjatywy oraz ocena jej przebiegu" (wsp. A. Stępkowski, „Teologia i Moralność" 2017, vol. 12, nr 2 (22) s. 179-190)

„Uwagi do stanowiska Polskiego Towarzystwa Ginekologicznego w sprawie debaty publicznej dotyczącej postulowanych zmian w zakresie prawnej dopuszczalności wykonywania zabiegu przerywania ciąży" (wsp. B. Kmieciak, A. Lewandowicz, A. Stępkowski, O. Szczypiński, „Zeszyty Prawnicze" 2018, vol. 18, nr 1, s. 193-224).

Wymienione powyżej teksty dotyczą przede wszystkim problematyki gender oraz zagadnienia dopuszczalności i warunków przerywania ciąży [prezentowanych z punktu widzenia zwolenników wzmocnienia ochrony przed takim działaniem]. Rozważania poza aspektem ideologicznym mają charakter prawnokarny.

7. Uwagi końcowe

Dorobek naukowy [także poza pracą habilitacyjną] Pani dr Joanny Pawlikowskiej jest duży, wielotematyczny i dotyczy różnych dziedzin prawa. Są to rozprawy nie tylko z zakresu własności intelektualnej i „klasycznego" prawa cywilnego, ale także prawa karnego, prawa publicznego [prawa człowieka], publikowane wielokrotnie w prestiżowych wydawnictwa i czasopismach.

Ogólnie [całościowo] oceniany dorobek naukowy dr Joanny Pawlikowskiej cechuje podejmowanie ważnych problemów i staranność w referowaniu polskiej i zagranicznej doktryny prawniczej. Używa ona swego warsztatu naukowego i doświadczeń naukowych nie tylko dla interpretacji przepisów, ale przede wszystkim dla systematyzacji i syntezy zastanego stanu prawnego. W tym zakresie prace Habilitantki ułatwiają innym dalsze badania naukowe a rzetelność referowania stanu badań niekiedy zwalnia od sięgania do źródeł.Szczególną wartość posiadają oceny dokonywane na tle polskiego prawa z uwzględnieniem odpowiedniego prawa UE. Na tym tle [a więc zreferowanych cudzych poglądów, ich systematyce i ocenie] Autorka często formułuje swoje własne interpretacje, których wartość wyraża się w umiejętnym rozważaniu szeregu problemów na gruncie kodeksu cywilnego.

Okoliczność, że w odniesieniu do 1 artykułu dotyczących wyczerpania prawa [por. pkt A] można zarzucić powtórzenia nie ma żadnego znaczenia dla oceny wartości całego dorobku – ze względu na jego wartość , rozmiar i wielotematyczność.

Podkreślić należy, że Autorka poza monografią habilitacyjną jest współautorką [w ½] monografii dotyczącej ochrony wizerunku oraz podręcznika do prawa własności intelektualnej. Nadto – jak pisałem wcześniej – Jej autorskie i współautorskie teksty dotyczące dzieł osieroconych nadają się do scalenia w celu monograficznego przedstawienia tej ważnej problematyki.

Należy tu wskazać, że jeżeli chodzi o utwory współautorskie [zwłaszcza pisane razem z prof. J. Sieńczyło-Chlabicz], według oświadczenia Habilitantki „każdy ze współautorów uczestniczył we wszystkich etapach procesu przygotowywania publikacji. Równe wkłady polegały w szczególności na wkładzie w koncepcję i układ pracy, zebraniu piśmiennictwa, analizie rozwiązań normatywnych, wyprowadzeniu wniosków, napisaniu publikacji, akceptacji ostatecznej wersji do opublikowania, wzięciu odpowiedzialności za treść pracy".

V. Aktywność naukowa Habilitantki na innych uczelniach

Zgodnie z ustawą elementem oceny w ramach postępowania, którego celem jest nadanie stopnia doktora habilitowanego, jest aktywność naukowa habilitanta realizowana w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej.

Z informacji dostarczonych przez Habilitantki wynika, że:

a/ odbyła trzymiesięczny staż naukowy na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Bern, Szwajcaria (*Rechtswissenschaftliche Fakultät, Universität Bern*) w okresie od października 2013 do grudnia 2013 r.,

b/ dwukrotnie uczestniczyła w wymianie programu Erasmus+ (instytucja przyjmująca: Wydział Prawa Uniwersytetu w Belgradzie) w ramach której m.in. wygłosiła wykłady: „Orphan works – an EU and international perspective" oraz „Paradigms of copyright law in XXI century: Are the currently binding legal provisions effective in the information society?". Tam także w ramach organizowanej przez instytucję przyjmującą międzynarodowej konferencji International Jean Monnet Conference, Legal Implications of Trade Liberalization under SAAs and CEFTA, Belgrad, Serbia (26.02.2018) wygłosiła referat: „Copyright exhaustion from the Polish perspective before and after the accession to the EU",

c/ współpracowała z Uniwersytetem Medycznym w Lublinie jako wykonawca w realizacji zadań badawczych w ramach grantu „Utworzenie sieci biobanków w Polsce w obrębie Infrastruktury Badawczej Biobanków i Zasobów Biomolekularnych BBMRIERIC" realizowanego na podstawie decyzji MNiSW nr DIR/WK/2017/2018/01-1 o przyznaniu środków finansowych na finansowanie kosztów wkładu krajowego wnoszonego na rzecz udziału we wspólnym międzynarodowym przedsięwzięciu pn. „Infrastruktura Badawcza Biobanków i Zasobów Biomolekularnych BBMRI-ERIC"; w ramach tych prac przygotowała trzy raporty: „Prawa autorskie do wyników badań naukowych opartych o ludzki materiał biologiczny i dane", „Komercjalizacja wyników badań naukowych opartych o wykorzystanie

ludzkiego materiału biologicznego i danych", „Dyskryminacja ze względów genetycznych w różnych obszarach życia społecznego". Raporty zostały opracowane w ramach realizacji zadania 6. Analiza aspektów etycznych, prawnych i społecznych biobankowania ludzkiego materiału biologicznego w Polsce,

d/ uczestniczyła czynnie i biernie w szeregu konferencjach zagranicznych i krajowych o zasięgu międzynarodowym; między innymi wygłosiła tam następujące referaty:, „Towards a Modern, More European Copyright Framework: How the European Union Creates Itself as a Leader in Copyright in the Digital Environment", 18th Annual Worksin-Progress Intellectual Property Colloquium (WIPIP), Texas A&M University School of Law, (11-13.2021, 18-20.2021 r.), „Is there a copyright exhaustion in the post-copy world? A legal analysis from the EU and international perspective", Works-in-Progress Intellectual Property Colloquium (WIPIP) 2020, Santa Clara Law, Santa Clara, USA (7-8.02.2020 r.), „Orphan works issue as a «twentieth century black hole» – justification for adopting solutions at international level", European Policy for Intellectual Property 11th Annual Conference, Pembroke College, University of Oxford (3-5.09.2016 r.), „European and American models of the Use of Orphan Works – Is There a Need for Solutions at the International Level?", Sixteenth Annual Intellectual Property Scholars Conference, Stanford Law School (11-12.08.2016 r.), „Ethical Dilemmas and Legals Solutions Regarding Patenting New Medical Technologies", 13th World Conference on Bioethics, Medical Ethics & Health Law, UNESCO Chair in Bioethics, Jerusalem, Israel (27-29.11.2018 r.), „Copyright exhaustion from the Polish perspective before and after the accession to the EU", International Jean Monnet Conference, Legal Implications of Trade Liberalization under SAAs and CEFTA, Belgrad, Serbia (26.02.2018), „Wybrane problemy prawa autorskiego w prawie Unii Europejskiej", VII Międzynarodowa Konferencja Naukowa Systemy ochrony praw człowieka: europejski i azjatyckie. Inspiracja uniwersalna – uwarunkowania kulturowe – bariery realizacyjne, Warszawa (13-15.04.2015 r, „Europejski model ochrony utworów osieroconych", VI Międzynarodowa Konferencja Naukowa z okazji 55. rocznicy utworzenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i 45. rocznicy przyjęcia Amerykańskiej Konwencji Praw Człowieka, Modele ochrony praw człowieka: europejski i amerykański. Aksjologia – instytucje – efektywność, Sejm RP, Warszawa (10.04.2014 r.).

Nadto Habilitantka jest członkiem Międzynarodowego Stowarzyszenia na rzecz Rozwoju Nauczania i Badań nad Własnością Intelektualną (*International Association for the Advancement of Teaching and Research in Intellectual Property, ATRIP*) i uczestniczyła jako ekspert w programie „E-samodzielni", współfinansowanym przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Priorytetu VI „Rynek pracy otwarty dla wszystkich", Działanie 6.2. „Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia" Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki realizowanym przez Polsko-Japońską Wyższą Szkołę Technik Komputerowych.

VI. Aktywność dydaktyczna Habilitantki

Dr Joanna Pawlikowska prowadziła zajęcia w szczególności z zakresu prawa własności intelektualnej i prawa cywilnego na Wydziale Prawa jak i na Wydziałach Biologii, Chemii, Fizyki, Pedagogiki, Filozofii, Ekonomii i Zarządzania Uniwersytetu w Białymstoku. Tematyka jest szeroka: Prawne podstawy mediów (wykład), Prawo ochrony własności intelektualnej (wykład), Ochrona własności intelektualnej (wykład), Prawo (wykład), Prawo własności intelektualnej, mediów i reklamy (proseminarium i seminarium), Prawo własności intelektualnej (wykład), Elementy prawa autorskiego (wykład), Prawo własności przemysłowej (wykład), Prawo mediów i internetu (konwersatorium), Media i ochrona własności intelektualnej (wykład), Prawo prasowe i autorskie (wykład), Prawo własności intelektualnej (wykład), Konstytucyjny system organów państwowych (ćwiczenia), Prawo autorskie i prawo

własności przemysłowej (wykład), Intellectual property law (wykład specjalizacyjny), Media law (wykład specjalizacyjny), Etyka i prawo w informatyce (wykład), Etyka i prawo w medycynie (wykład), Prawne aspekty działalności naukowej i zawodowej (wykład), Prawo prywatne (wykład, ćwiczenia), Prawo cywilne (proseminarium i seminarium), Prawo rodzinne i opiekuńcze (wykład), Children Rights in Human Rights System (wykład specjalizacyjny), Human Rights and means of their protection (wykład specjalizacyjny), Prawo cywilne cz. III (prawo spadkowe, rodzinne — ćwiczenia), Przygotowanie do egzaminów na aplikacje prawnicze (wykład specjalizacyjny). Habilitantka na studiach doktoranckich prowadziła konwersatorium: Prawo autorskie, ochrona własności intelektualnej i komercjalizacja badań.

Jest promotorem 82 dyplomowych na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Białymstoku.

VII. Dane naukometryczne

Impact Factor (w dziedzinach i dyscyplinach, w których parametr ten jest powszechnie używany jako wskaźnik naukometryczny) Impact Factor = 2.2

Liczba cytowań publikacji wnioskodawcy, z oddzielnym uwzględnieniem autocytowań

66 cytowań 12 publikacji i 1 autocytowanie 1 publikacji w Google Scholar

4 cytowania 4 publikacji i 3 autocytowania 2 publikacji w Web of Science

2 cytowania 2 publikacji i 1 autocytowanie 1 publikacji w Scopus

Indeks Hirscha

h-index Google Scholar = 4 - h-index Web of Science = 1

h-index Scopus = 1

VIII. Wniosek

W moim przekonaniu, oceniona wyżej monografia habilitacyjna jest istotnym osiągnieciem naukowym, a gdy rozpatrywana jest łącznie z pozostałym dorobkiem Habilitantki, stanowi znaczący wkład autorki w rozwój prawa własności intelektualnej [a zwłaszcza prawa autorskiego].

W świetle powyższych ustaleń na podstawie art. 221 ust. 8 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce t.j. Dz. U. z 2022, poz. 574 ze zm., w związku z art. 219 ust. I pkt 2 i 3 tej ustawy stwierdzam, że wskazana przez Panią Joannę Pawlikowską rozprawa pt.” Wyczerpanie prawa w prawie autorskim” jako osiągnięcie będące podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (art. 219 ust. I pkt 2a ustawy), spełnia wymogi określone w art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy, stanowi bowiem znaczny wkład Autora w rozwój prawa cywilnego, a w szczególności prawa autorskiego. Stwierdzam także, że Habilitantka wykazuje się istotną aktywnością naukową, o którą chodzi w art. 219 ust. 1 pkt 3 ustawy.

Wobec powyższego opowiadam się za dalszymi czynnościami postępowania habilitacyjnego i za nadaniem Pani dr Joannie Pawlikowskiej stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk prawnych.